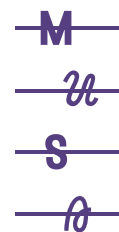

Muziek

Rome

Cappella Mariana :

Anna Piroli, Barbora Kabátková, Pavla Radostová - sopraan
Daniela Čermáková - alt
Vojtěch Semerád, Adriaan De Koster, Matúš Šimko - tenor
Markus Schicketanz - bariton
Vincent Berger - bas
Vojtěch Semerád - muzikale leiding

Programma

Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525 - 1594)

Missa Papae Marcelli :
Kyrie & Gloria

Litaniae Beatae Mariae Virginis zesstemmig

Missa Papae Marcelli :
Credo

Jean Mouton
(ca.1459 - 1522)
Nesciens mater

Palestrina,
Missa Papae Marcelli :
Sanctus & Agnus Dei

Capitulum

Cristóbal de Morales (ca.1500 - 1553)
Parce mihi Domine

Oratio

Gregorio Allegri (1582 - 1652)
Miserere mei Deus

Zaterdag 20 september

15.30 – 16.30 uur

Kapel Zusters onder de Bogen

Tijdens deze Musica Sacra valt officieel het vijfde eeuwfeest van *Palestrina* - een exacte datum staat niet vast. Geboren en getogen als Giovanni Pierluigi da Palestrina, het antieke Praeneste, 25 km ten oosten van Rome in de Sabijnse heuvels.

Een sacrale plaats: steil, helemaal gebouwd binnen de muren van een immense Fortuna-tempel annex orakel, met zeven terrassen.

Relaties met Rome waren eeuwenlang turbulent. Het halfcirkelvormige bovenste heiligdom werd Palazzo Barberini toen de Romeinse familie Colonna in 1630 de hele stad verkocht aan Carlo, broer van paus (en urbanist) Urbanus VIII Barberini.

Driehonderd meter hogerop: het huidige stadje Castel San Pietro Romano, eertijds Praeneste's Akropolis. (Het pad daarheen wordt memorabel bestegen door Gina Lollobrigida en haar ezel in de film *Pane, amore e fantasia* van Luigi Comencini).

De Fortuin was onze componist gunstig, want hij maakte glansrijk carrière in Rome. In de basilieken Santa Maria Maggiore en Sint-Jan van Lateranen (tevens kathedraal, met de paus als bisschop); maar vooral in het Vaticaan. Dat huisvestte twee kerken met elk een eigen ensemble. In Sint-Pieter zong de Juliaanse kapel (Cappella Giulia), wanneer de paus er *niet* celebreerde; in de Sixtijnse kapel, maar ook in Sint-Pieter wanneer de paus er de mis wél opdroeg, zong het gelijknamige koor, bestaande uit clerici - Palestrina verkoos uiteindelijk de huwelijkse staat.

(Michelangelo's fresco's op het gewelf dateren van vijftien jaar voor Palestrina's geboorte; het Laatste Oordeel op de wand achter het altaar van tijdens zijn tienerjaren).

De eerste legende, van drie, op ons programma, betreft de *Missa Papae Marcelli*, een van Palestrina's 104 (!) zettingen van het ordinarium, de vaste gezangen. De structuur, binnen de liturgie niet allemaal achter elkaar, is concentrisch. In het midden de lange, nogal abstracte maar bijwijken toch suggestieve geloofsbelijdenis Credo; daaromheen, twee lofzangen, Gloria en Sanctus; en daarrond weer twee smeekbeden, elk drieledig, Kyrie en Agnus. (Zo'n vorm vinden we veel later mijns inziens niet toevallig soms terug in symfonie en strijkkwartet, van Mahler tot Bartók).

Het 'narratief' luidt dat het lange contrareformatorische Concilie van Trente (1545-'63) bezwaren uitte tegen de moeilijke verstaanbaarheid van polyfoon gecomponeerde heilige teksten, en daarom beoogde die hele meerstemmigheid dan maar af te schaffen; en dat Palestrina met zijn transparante (hoewel tot zevenstemmige) zetting, er de redder van werd. (Hans Pfitzner baseerde hier in 1917 zijn *Künstleroper* op, de *Musikalische Legende* Palestrina). In werkelijkheid werd er op het concilie wel over gepalaverd maar niets besloten.

De Papae Marcelli is *sine nomine*, dat wil zeggen niet uitgaand van bestaand muzikaal materiaal (cantus firmus, parafrase of 'parodie'). Posthuum opgedragen aan Marcellus II, wiens veelbelovende pontificaat slechts 22 dagen had geduurd (korter nog dan in onze tijd Johannes Paulus I).

Onze tweede legende is het heilige huisje bij uitstek: de Santa Casa van Maria in Nazareth, waar de Annunciatie plaatsvond. Eind dertiende eeuw zouden engelen het daarvandaan wég van de moslims op een wolk naar de Italiaanse Marken hebben overgevologen. Waar een *loreta* (laurierbosje) groeide, verrees Loreto. Er werd een schrijn tegen het huisje gebouwd, en twee eeuwen later pas een basiliek, de grootste in de Pauselijke staat buiten de Urbs. Zoals bij veel pelgrimsoorden, kwamen er elders replica's, bijvoorbeeld het Loreto nog boven de burcht in Praag, waar ons ensemble vandaan komt.

Merkwaardig is dat archeologie heeft aangetoond dat het huisje authentiek Nazareens is uit de eerste eeuw. Waarschijnlijk door kruisvaarders overgebracht op initiatief van een Byzantijnse familie (De') Angeli (!) die daar grond bezat.

Het genre litanie was door christenen overgenomen uit het jodendom. Op aanroepingen door een voorganger volgt telkens eenzelfde antwoord van de gemeente. De meest verspreide Maria-litanie is de Lauretaanse, die daar volgens het oudst bewaarde handschrift elke zaterdag werd gezongen. Aan de oorspronkelijke versie werden regelmatig extra's toegevoegd.

Palestrina zette de Maria-litanie meerdere keren, van vier- tot acht-, vandaag zesstemmig. Na een bezoek aan Loreto in 1770 componeerde W.A. Mozart de *Litaniae Lauretanae* twee keer, voor soli, koor en orkest.

Tijdens datzelfde Italiaanse verblijf hoorde de 14-jarige Wolfgang in Rome het Miserere van *Gregorio Allegri*, dat gold als een van de *Mirabilia Urbis*, een must op de *Grand Tour* (Goethe in 1788, Mendelssohn in 1831). Dit 'best bewaarde geheim

van de Sixtijnse kapel' is onze derde legende. Mozart zou het werk, dat zogezegd het Vaticaan niet mocht verlaten, volgens vader Leopold uit geheugen hebben opgeschreven.

Allegri componeerde deze zetting van Psalm 51 in de jaren 1630 onder de al genoemde Urbanus VIII, om uitsluitend daar uitgevoerd te worden, met de hele Curie aanwezig, in de Donkere Metten van Witte Donderdag en Paaszaterdag. Die werden er de voorafgaande namiddag gezongen en duurden een uur of drie. De kapel verduisterd, met alleen zwak licht en sterke geur van 27 gele kaarsen, waarvan zes onder het Laatste Oordeel. Geleidelijk werden de kaarsen, symbool voor het wankel geloof van de apostelen, uitgedoofd. Tot het *Christus factus est* in volledige duisternis solo werd gezongen. En dan gebeurde het mirakel: na een lange doodse stilte werd heel zacht het Miserere ingezet, waarin de hele mensheid om vergeving vraagt, om aan het eind ook zacht weg te sterven.

Allegri's compositie is driekorig: vijf- versus vierstemmig, plus éénstemmig Gregoriaans. Vierstemmig is het een eenvoudige *falsobordone*, dat wil zeggen geciteerd op een drieklank, gevolgd door een cadensformule. De muziek van het eerste vijfstemmige vers en het tweede vierstemmige, wordt in de andere verzen telkens herhaald. Het laatste vers pas is voluit negenstemmig.

Typisch Sixtijns was dus niet zozeer het werk zelf - waar al meerdere kopieën van in omloop waren - maar de semi-geïmproviseerde versieringen, specialiteit en privilege van de kapel.

Mét versieringen uitgegeven, werd het Miserere bijzonder populair vanaf de negentiende eeuw. De meest uitgevoerde versie is 'Rockstro-Haas', met de stratosferische C.

(We moeten bedenken dat de Sixtijnse kapel vanaf 1589 werkte met castraatangers; de laatste die de hoge noot in Allegri nog aankon, stierf in het omineuze jaar 1922.)

Tussen en na de misdelen beluisteren we nog twee motetten.

Jean Mouton werkte in Frankrijk, maar zijn composities waren verbreid in Rome en Venetië. Adriaan Willaert - bekend van ons Venetiaanse luik gisteravond - was zijn student in Parijs. *Nesciens mater* is een antifoön voor de eerste zondag na Kerstmis, 1 januari, achtstemmig gecomponeerd als een strikte vierdubbele canon.

Cristóbal de Morales, veertig jaar jonger, was Sevillaan maar werkte ruim twee decennia als zanger in het Vaticaan. *Parce mihi Domine* is de eerste *lectio* uit zijn *Officium defunctorum*.

Sylvester Beelaert

Teksten :

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison

Gloria in excelsis Deo.
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te.
Benedicimus te.
Adoramus te.
Glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam
tuam.
Domine Deus, Rex caelestis,
Deus Pater omnipotens.
Domine Fili unigenite, Jesu Christe.
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.
Qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.
Qui tollis peccata mundi
suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris,
miserere nobis.
Quoniam tu solus Sanctus.
Tu solus Dominus.
Tu solus Altissimus,
Jesu Christe.
Cum Sancto Spiritu,
in gloria Dei Patris.

Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
factorem caeli et terrae,
visibilium omnium et invisibilium.
Et in unum Dominum, Iesum Christum,
Filium Dei unigenitum,
et ex Patre natum ante omnia saecula.
Deum de Deo, Lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero,
genitum, non factum, consubstantialem Patri;
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines et propter nostram
salutem
descendit de caelis.

Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria
Virgine,
et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis,
sub Pontio Pilato passus et sepultus est.
Et resurrexit tertia die secundum scripturas.
Et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos
et mortuos,
cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem,
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul adoratur et
conglorificatur:
qui locutus est per prophetas.
Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam
Ecclesiam.
Confiteor unum baptisma in remissionem
peccatorum.
Et exspecto resurrectionem mortuorum,
et vitam venturi saeculi.

Sanctus, Sanctus, Sanctus,
Dominus Deus Sabaoth;
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nómine Dómini.
Hosanna in excelsis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona nobis pacem.

Litaniae de BMV

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Ave dona nobis Jesu. Ora pro nobis.
Salve iter para tutum. Ora pro nobis.
Gaude mites fac et castos. Ora pro nobis.
Ave mundi spes, Maria. Ora pro nobis.
Salve dulcis, salve pia. Ora pro nobis.
Gaude nostra coeli via. Ora pro nobis.
Ave parens salve dicit. Ora pro nobis.
Vates clausus te cognoscit. Ora pro nobis.
Cum in te cor exultavit. Ora pro nobis.
Ave Mater adoranda. Ora pro nobis.
Salve sacra praedicanda. Ora pro nobis.
Gaude felix admiranda. Ora pro nobis.
Ave stellis rutilantior. Ora pro nobis.
Luna plena refulgentior. Ora pro nobis.
Vero sole quae splendidior. Ora pro nobis.
Ave sponsa praelecta. Ora pro nobis.
Ab initio benedicta. Ora pro nobis.
Virgo et Mater Dei electa. Ora pro nobis.
Regina Angelorum, Patriarcharum et
Prophetarum. Ora pro nobis.
Regina Apostolorum, Martyrum et Confessorum.
Ora pro nobis.
Regina Praedicatorum, Virginum et Sanctorum
omnium. Ora pro nobis.

Nesciens mater virgo virum peperit
sine dolore Salvatorem saeculorum
Ipsum regem angelorum.
sola virgo lactabat, ubere de caelo pleno.

*Zonder een man bekend te hebben
baarde de moeder-maagd pijnloos de Verlosser
der eeuwen,
zelf Koning der Engelen.
Enkel de maagd zoogde hem, uit de volle borst
van de hemel.*

Parce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei.
Quid est homo quia magnificas eum,
aut quid apponis erga eum cor tuum?
Visitas eum diluculo et subito probas illum.
Usquequo non parcis mihi,
nec dimittis me ut glutiam salivam meam?
Peccavi; quid faciam tibi, o custos hominum?
Quare me posuisti contrarium tibi,
et factus sum mihi met ipsi gravis?
Cur non tollis peccatum meum,
et quare non aufers iniquitatem meam?
Ecce nunc in pulvere dormiam,
et si mane me quaesieris, non subsistam.

*Spaar mij, Heer, mijn dagen zijn immers niets.
Wat is de mens, dat gij hem groot maakt en uw
hart op hem richt?
Dat gij hem elke ochtend weer opzoekt, en elk
ogenblik beproeft?
Hoe lang nog tot uw blik zich van mij afwendt, en
ge mij tijd geeft om mijn speeksel door te slikken?
Heb ik gezondigd: wat deed ik u dan,
mensenbewaarder?
Waarom hebt gij mij tot mikpunt gemaakt, en ben
ik u maar tot last?
Waarom niet liever mijn zonde vergeven, en mijn
misdaad vergeten?
Want weldra lig ik in het stof, dan kunt ge mij
zoeken, maar ik zal er niet meer zijn.*

Job 7:16-21

Miserere mei Deus: secundum magnam
misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum,
dele iniquitatem meam.
Amplius lava me ab iniquitate mea: et a peccato
meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: et
peccatum meum contra me est semper.
Tibi soli peccavi, et malum coram te feci: ut
justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum
judicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in
peccatis concepit me mater mea.
Ecce enim veritatem dilexisti: incerta et occulta
sapientiae tuae manifestasti mihi.
Asperges me hyssopo, et mundabor: lavabis me,
et super nivem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudium et laetitiam: et
exultabunt ossa humiliata.
Averte faciem tuam a peccatis meis: et omnes
iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me, Deus: et spiritum rectum
innova in visceribus meis.
Ne projicias me a facie tua: et spiritum sanctum
tuum ne auferas a me.
Redde mihi laetitiam salutaris tui: et spiritu
principali confirma me, confirma me.
Docebo iniquos vias tuas: et impii ad te
convertentur.
Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis
meae: et exultabit lingua mea justitiam tuam.
Domine, labia mea aperies: et os meum
annuntiabit laudem tuam.
Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem
utique: holocaustis non delectaberis, non
delectaberis.
Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor
contritum, et humiliatum, Deus, non despicies.
Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion:
ut aedificentur muri Jerusalem.
Tunc acceptabis sacrificium justitiae, oblationes,
et holocausta: tunc imponent super altare tuum
vitulos.

*Wees mij genadig, God, uit uw grote goedheid.
Neem met uw vele genadedaden mijn zonden
weg.
Was mij grondig van mijn goddeloosheid: en
reinig mij van mijn zonde.
Want ik erken mijn fouten: en mijn zonde staat me
altijd bij.
Alleen tegen u heb ik gezondigd en het kwaad
jegens u gedaan: laat uw uitspraak het
veroordelen, en laat u overwinnen wanneer gij
oordeelt.
Zie, ik ben gevormd in goddeloosheid, en in
zonde heeft mijn moeder mij ontvangen.
Maar zie, gij verlangt de waarheid: en in het
geheim zult ge me wijsheid laten begrijpen.
Gij zult mij reinigen met hyssop, en ik zal zuiver
zijn; Gij zult mij wassen, en ik zal witter zijn dan
sneeuw.
Gij zult mij vreugde en blijdschap laten horen:
opdat de verbrijzelde beenderen zich kunnen
verheugen.
Wend uw gezicht af van mijn zonden: en wis al
mijn zonden uit.
Maak mijn hart rein, God: en vernieuw een juiste
geest in mij.
Verban mij niet uit uw aanwezigheid en neem uw
Heilige Geest niet van mij weg.
Geef mij weer de troost van uw hulp: en bevestig
mij met uw vrije Geest.
Dan zal ik uw wegen aan de goddelozen
onderwijzen: en zondaars zullen tot u worden
bekeerd.
Verlos mij van bloedschuld, God, gij die de God
van mijn gezondheid zijt; en mijn tong zal zingen
van uw gerechtigheid.
Gij zult mijn lippen openen, Heer; en mijn mond
zal u loven.
Want gij begeert geen offer, anders zou ik het u
schenken; maar gij verheugt u niet in brandoffers.
Het offer aan God is een gekwelde geest: een
gebroken en verslagen hart, God, zult gij niet
verachten.
Wees Sion gunstig en genadig: bouw de muren
van Jeruzalem.
Dan zal het offer der gerechtigheid, met het
brandoffer en de offeranden u toch behagen; dan
zullen zij jonge ossen offeren op uw altaar.*

De *Cappella Mariana* werd opgericht in 2008, en specialiseert zich in middeleeuwse en renaissance-polyfonie en vocaal repertoire uit de vroegbarok.

Artistiek leider is Vojtěch Semerád, naast zanger en koordirigent ook barokviolist, en als zodanig lid van het Collegium Marianum, geleid door zijn zuster, fluitiste Jana Semerádová.

De leden van de Cappella zijn internationaal gerenommeerde zangers die ook uitblinken in interpretatie van barok- en pre-romantische muziek. Het ensemble treedt regelmatig op tijdens muziekfestivals en op prestigieuze podia in zowel Tsjechië als elders in Europa, waaronder Oude Muziek Utrecht, Mafestival Brugge, Musikfest Bremen, Innsbrucker Festwochen der Alten Musik, Laus Polyphoniae Antwerpen, Tage Alter Musik Regensburg, het Praagse Lente Festival en het Muziekgebouw Amsterdam. In Musica Sacra Maastricht zijn ze vandaag voor de tweede keer te gast.

In 2021 trad de Cappella, samen met het ensemble Constantinople, ook oude bekende van ons festival, tijdens de Praagse Lente op met het programma *Kryštof Harant of De reis naar het Heilig Land*. Dit project kreeg meer dan een dozijn uitvoeringen in heel Europa, en een overzeese tournee naar Canada. De opname, uitgebracht op het label Supraphon, won in 2024 de Anděl Award in de categorie Klassiek.

In 2021 werd Cappella Mariana 'ensemble in residence' van de Alamire Foundation, gevestigd in de Abdij van Park bij Leuven. Dit verblijf omvatte praktijkgericht onderzoek in de Library of Voices, een innovatief geluidslaboratorium. Het onderzoek richtte zich op de relatie tussen muzikale bron, uitvoering, en de historische ruimtes waarin polyfone muziek oorspronkelijk werd gehoord.

De discografie van het ensemble bij de labels Supraphon en Etcetera omvat opnames van weinig bekende componisten en werken. Het album *Johannes Tourout - Portrait of an Imperial Kapellmeister*, bij het label Passacaille, is de eerste opname in een nieuwe reeks Alamire Foundation Editions, waarin muziek van vergeten Franco-Vlaamse componisten uit Centraal-Europa wordt gepresenteerd. Een opname van herontdekte composities van Jean Richafort op het label Musique en Wallonie leverde het ensemble in 2025 een *Diapason d'or* op.

<https://www.cappellamariana.com/en/>

Musica Sacra Maastricht is een coproductie van Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof en wordt mede mogelijk gemaakt door

FONDS
PODIUM
KUNSTEN
PERFORMING
ARTS FUND NL

Gemeente Maastricht

provincie limburg

elisabeth
strouwen
fonds

stichting
FSI
Fonds voor Sociale Instellingen

STICHTING
Kamunde Elzen
Nieuwenhof

Festivalleiding, fondsenwerving en hoofdredactie Erwin Roebroeks **Programmacommissie** Harrie van den Elsen (voorzitter), Sylvester Beelaert, Frauke Bernds, Erwin Roebroeks, Tamar Tarenskeen en Saskia Törnqvist **Vormgeving** Stefan Habets **Marketing en publiciteit** Paola Möllering, Karlijn Pauw en Hetty van Dongen **Productie** Raf Meijers **UITbalie** Vicky Bruijn en Susan Meisen **Technische coördinatie** Judith Bruijnzeels en Frank Wijnands **Expositiebegeleiding** Peter Snellens **Facilitair** Nandi Nijsten **Financiën** Jos Spauwen **Festivalbeeld** Natalie Albus student Vormgeving | Visuele Communicatie aan Maastricht Institute of Arts, Zuyd Hogeschool **Directeur-bestuurder** Brigitte van Eck **Raad van Toezicht** Klaartje Peters (voorzitter), Barbara de Heer, John Monseweijje, Nouran Serag, Ingeborg Stijnen en Jeroen Trienes.

